

GONDOLATOK AZ ÁLLAMHÁZTARTÁSI REFORMHOZ

8

A szocialista államháztartási koncepció súlyos örökségének felszámolását a politikai szféra szereplői szinte kivétel nélkül meghatározó feladatuknak tartják. A koalíció nézetei, érvrendszere és gondolkodásmódja, különösképpen pedig gyakorlata azonban igen sok ponton nyújt lehetőséget a koncepció bírálataira, alternatív lehetőségek felvázolására. E feladatot vállalta fel a tanulmány szerzője is.

Minden időszaknak megvan a maga közgazdasági műszava, sőt, mítosza. Volt idő, amikor útonútfélen az innovációról beszéltünk, volt amikor a reform mítikus kifejezése fedett el mindent, az utóbbi időben pedig az államháztartási reform tűnik olyan elnevezésnek, amely mögé a legkülönbözőbb gazdasági és politikai elméletek húzódnak.

Valójában nem szinonimák, mégis a használatban gyakran ekként jelennek meg a költségvetés reformja, az államháztartási reform, a nagy elosztórendszerek reformja és hasonló elnevezések, melyeknek lényege végül is leggyakrabban hasonló: a szocializmusban vállalt állami feladatok, tevékenységek leépítése, egy olcsóbb állam koncepciójának az igenlése. Önmagában ez az elvi alapállás természetesen nem gátolja meg a hatalmon levőket abban, hogy a központosítást fokozzák, vallott elveikkel ellentétesen is újra és újra centralizáljanak. Az az államháztartási reformkonceptió*, amelyet 1995 végén a Pénzügyminisztériumban kidolgoztak, nagyon sok elemében éppen ilyen centralizációs értékeket magáénak valló koncepció. El kell ugyanakkor erről a programról mondani, hogy mint államháztartási reformprogram sajnálatosan féllábú: tartalmazza ugyanis – némileg vitatható módon – az állami feladatvállalások leépítésének koncepcióját,

nem beszél ugyanakkor a másik oldalról: ki és hogyan venné, vehetné át ezeket a feladatokat. Pedig csak a két oldal egysége jelenthet működő reformot.

A probléma megértéséhez, ha nagyon röviden is, de vissza kell mennünk néhány évtizedet.

A szocialista államháztartás koncepciója

Az 1947-et követően kialakult államszocialista rendszer mindent bekebelezett az állami szerepvállalásba, állami feladattá tette mindazt, ami az egyén és a társadalom számára lényeges. Ebben a rendszerben nemcsak a gazdasági szereplők, de maguk a polgárok is államosított polgárok voltak, újratermelésükről, annak feltételeiről a lehetőségek maximumáig az állam határozott.

Sokan és részletesen elemezték e rendszer egyre inkább felismerhetően hátrányokba forduló előnyeit, témánk szempontjából azonban egy vonatkozása igen lényeges: *Az egyén munkabére döntően nem a munkaerő szabadpiacon kialakult ára volt, hanem az államilag megtervezett fogyasztás egyénre jutó részének pénzbeli kifejeződése.* (Sokáig hatalmas problémát jelentett a tervezők számára az úgynevezett diszponibilis, azaz szabadon elkölthető jövedelemhányad, ez ugyanis nagyon nehezen volt tervezhető, volu-mene ugyanakkor annak ellenére nőttön nőtt, hogy a tervezők mindent megtettek ennek elkerülésére.) Az egyén tehát az általa megtermelt új értékéből nem adózott (vagy alig), nem fizetett társadalombiztosítási járulékot (vagy alig),

* A pénzügyminisztérium államháztartási reform munkacsoportja által készített előterjesztés. Jelenlegi, kéziratos formájában szélesebb szakmai közvéleményünk számára még nem publikus

hiszen minden külön nevesítés nélkül eleve csak egy töredékét kapta vissza az általa megtermelt új értéknek, a fizetés nagyobbik hányadát mint fogyasztási cikkeknek dotációját, ingyenes orvosi ellátást, nyugdíjat stb. tette zsebre a társadalom újraelosztó rendszerén átfogatva.

A paternalisztikus állam logikája többé-kevésbé meghatározta a hatalmon levők játékterét is, *nem ritkán fordultak népszerűségük növelése érdekében olyan eszközökhöz, amelyekkel növelték a szociális kiadásokat, anélkül, hogy érdemben mérlegelték volna, megvan-e ennek társadalmi méretekben a fedezete.*¹ Így jutottunk el ahhoz az állapothoz, amelyet az „államháztartási reform“-dolgozat leíró részében véleményem szerint helyesen összegez és amelynek reformja napjainkra valóban elodázhatatlan.

A reform szükségességének elismerése ugyanakkor nem jelenti a reform javasolt módjával való azonosulást, annál is kevésbé, mert igen csak kérdéses, számíthat-e sikerre olyan reform, amely kihagyja az állampolgárok béreit és jövedelmeit, pontosabban, csak mint további elvonási forrást kezeli őket.

A módszerekről

Különösen furcsa számomra az az érvrendszer és gondolkodásmód, amely egészen pregnáns módon a kincstár létrehozatalában, illetve az ehhez kapcsolódó argumentációban jelenik meg és az anyagban is nagyon markánsan tettenérhető, és amely a társadalom egyötödének (ez a közszolgálati szféra) központi irányíthatóságát, vezérelhetőségét tételezi fel. (Nehezen tudom ugyanis értelmezni azt az önállóságot, amelyhez semmiféle pénzügyi következmény vagy forrás nem fűződik.)

Az 1960-as évek végén az első nagyobb komputerek megjelenésével a Szovjetunióban egy új közgazdasági iskola vált mind jellemzőbbé, amelynek rövidített neve magyarul különösen kellemesen hangzik, ugyanis ASZU-nak

nevezték, eredeti orosz elnevezése [Avtomatizsjeszkaja Szisztéma Upravlenyija Narodnava Hozjajsztva] nyomán, azaz magyarul a népgazdaság-irányítás automatizált rendszere. Érdekes volna elővenni az akkori pártkongresszusi jegyzőkönyveket,² mert ugyanazok az illúziók jelennek meg napjainkban a központi számlapénz nyilvántartása kapcsán, mint aminők az automatizált népgazdaság-irányítás álma idején a Szovjetunióban. Számomra jelenleg az új rendszerre való áttérés költségei nyilvánvalóak és bizonyítottak, haszna és megvalósíthatósága azonban módfelelt kérdéses. Így például az a számítógépes hálózati rendszer, amelyről e koncepcióban szó esik, önmagában horribilis költségekkel járhat, ha komolyan vesszük a bevezetőben említett adatokat, miszerint, több mint 3000 önálló költségvetés és több, mint 20.000 költségvetési szerv volna résztvevője e rendszernek.

Hasonlóképp viszonylag nyilvánvaló (és nyilvánvalóak a feszültségek is, amelyek ezzel járnak), hogy az újracentralizálás komoly társadalmi feszültségeket okoz és ezen az sem változtat semmit, ha az érvrendszer ma egy demokratikusan választott kormányzat szájából hangzik el és nem Ceausescu terjeszti elő falurombolási tervét. A némileg vádló összehasonlítást az indokolja, hogy ha egy települést bármilyen gazdasági racionalitás jegyében megfosztanak szerves életének minden feltételétől, megszűnik tehát a helyi közigazgatás, az iskola, az orvos, a pap és a település lakói minden ügyüket csak valamilyen központban intézhetik, akkor ennek a településnek a sorsa garantáltan megpecsételődik. Ha ez költségvetési, takarékosági, centralizációs ideológia jegyében megy végbe, úgy e „szerepkör nélküli települések szerepkör nélküli polgárai“ előre megjósolhatóan komoly ellenállást fognak tanúsítani³.

Sajátosan árulkodó és a szocializmus „hősi“ korszakait idéző az a megfogalmazás, amelyet e témakörrel kapcsolatban a reformkoncepciókban találhatunk: „ki kell mutatni a kincstár szer-

¹ Érdekes, hogy hasonló törekvések nemcsak a tradicionális és klasszikus szocializmus paternalista államát jellemezték, de legutóbbi hasonló lépésre akár 1994-ből is találunk példát, amikor a társadalombiztosítási kiadásokban levő ismert és megoldhatatlan feszültségek ellenére olyan szolgálati időket is beszámítottak a nyugdíjba (egyetemi évek, sorkatonai szolgálat stb.), amelyek korábban nem képeztek nyugdíjalapot. Az ezekre az évekre járó szolgáltatásoknak a fedezete mind a nyugdíjbiztosító pénztárából, mind az állami költségvetésből sajnálatosan hiányzott.

² Így például a Belorussz Szövetségi Köztársaság külön ajánlkozott, hogy vessék be kísérletileg először Belorussziában az ASZU-t, hiszen hatalmas hatékonyságjavító hatása nyilvánvaló.

³ Többen emlékeznek még a hetvenes években Magyarországon bevezetett Országos Távlati Településfejlesztési Koncepcióra. Ez a koncepció határozta meg a települések különböző típusait, és rendelt e típusokhoz különböző redistributív forrásokat. A szerepkör nélküli települések – amelyekben a magyar lakosság közel húsz százaléka élt – kálváriája már ekkor kezdődött.

vezéséből származó előnyöket, a ráfordításoknál tapasztalható megtakarításokat és a várható gazdasági hasznot". En szívesebben beszélnék komplex hatékonyságelemzésről, amely kimutatja, hol képződnek hasznok és hol deficitek, és nem adnám már előre utasításba, hogy mit kell kimutatni. Félve merem leírni, de úgy gondolom, ezekben az argumentációkban a *legmarkánsabb társadalmi csoport, melynek érdeke kimutatható, az ezzel foglalkozó bürokrácia, amely e fejlesztésekre hivatkozva státusokat, forrásokat és milliárdokat kaphat, oly módon, hogy utóbb akár „a hasznot is kimutatja“.*

Ebből a szempontból kifejezetten árulkodó az államháztartási reform koncepciójában, amikor „jó“ és „rossz“, „kifejezetten hatékony“ és „kevésbé hatékony“ megoldásokról beszél, gyakorlatilag alternatívák nélkül. *Hasonló társadalmi döntésekben ugyanis szinte soha nincs jó vagy rossz döntés, az egyetlen helyesen feltehető kérdés, kinek jó és kinek rossz a javasolt megoldás.* Megtévesztő az is, hogy jó néhány esetben a leírt megoldásra jogosan mondhatjuk, hogy bár az apparátus dolgozta ki, ellentétes az apparátus érdekeivel, mégis egy sor ilyen esetben kimutatható a szavak és a valóság módfelett meredek eltérése.

(Csak két példa: Az államháztartási reform-koncepció meggyőzően szól arról, hogy mindazon feladatokat, amelyeket csak lehet, az állami feladatok közül át kell adni civil szervezeteknek, más nem állami szervezeteknek. Mégis – törvényi előírások ellenére – késik számtalan olyan feladat átadása a gazdasági kamaráknak, amelyeket a világ legtöbb helyén kamarák látnak el, és a törvényi-jogszabályi feltételek már nálunk is rendezik (rendeznék) e kérdést. De hasonló példa – miként ezt Kószeg Ferencnek a Népszabadságban Karácsonykor megjelent cikke is bizonyítja – a szolgálati viszonyról szóló törvény, a fegyveres testületek és tagjaik jogállási szabályozása, amely mint újonnan elfogadott törvény hosszú időre rendőrségi feladattá és ezzel fegyveres testületi feladattá tesz egy sor olyan állami igazgatási aktust, mint például az útlevelek kiadása, de akár az erkölcsi bizonyítványok vagy más igazolások kiadása is, amelyekkel sok országban civil hatóságok foglalkoznak.)

Ugyancsak anakronisztikusan elmaradott gondolkodást tükröz a koncepcióban több helyütt előkerülő, egyébként igen progresszív óhaj arról, hogy mind a döntést hozók, mind az állampolgárok gondolkodását, „a közgondolkodás egészét meg kellene változtatni“ és „erősíteni szükséges

azt a szemléletet, hogy az adó alóli mentesség, kedvezmény nem adócsökkentést jelent, hanem másokra való ráterhelést“. Előre megjósolható azonban, hogy ez a szemlélet így önmagában soha nem fog érvényesülni, átmenetileg, ideig-óráig lehet hasonló manipulatív eredményeket kicsiholni, de ez nem válhat szemléletté. Szemléletté csak az válhat, hogy *minden közpénzből finanszírozott kiadás forrása a tőlünk elszedett adó – ez a szemlélet azonban valamivel előbb kérdőjelezi meg a miniszterek fizetését, Bokros Lajos végkielégítését, mint mondjuk a nagycsaládoknak adott adókedvezményt.* Aki tehát erre spekulál, az ha tudja, ha nem, a „saját sírját ássa“.

Konstruktív következtetések

Véleményem szerint szembe kell nézni azzal a ténnyel, hogy tényleges államháztartási reform nem valósítható meg csökkenő vagy stagnáló GDP mellett. Ilyen helyzetben ugyanis az osztozkodásról folyó vita mindenképpen arról szól, hogy „ki vigye el a balhét“, azaz, hogy a deficitet az állam a polgárokra (a polgárok mely csoportjára) terhelje. Tényleges megoldást az jelenthetne, ha bővülő forrásokon lehetne vitatkozni, ebben az esetben a kizárólag szinten, vagy éppen nominálszinten tartott finanszírozások állnának szemben valódi fejlesztésekkel, és ilyen módon lehetne átstrukturálni az államháztartás rendszerét. *Ez azonban egyben azt is kellene, hogy jelentse, hogy amely területekről az állam kivonul, azokat a területeket részben vagy egészben valóban ellátnák más szervezetek.*

Azt, amiről a koncepció szól – illetve, ami végeredményben valóban megvalósítható belőle – szerencsésebb volna talán nem államháztartási reformnak, hanem *az államháztartási szükség-helyzet kezelésének hívni.*

⁴ Amint ez ma már néhány publikációból is nyomon követhető, az államháztartási reformerek elképzelésében a felosztó-kirovó rendszerű kötelező és így színvonalában többé-kevésbé garantált állami nyugdíj háttérébe szorítása, és cserébe egy várományosi rendszerre épülő állami és magáncégeken keresztül megvalósuló másodlagos rendszer bevezetése áll. Hosszú távon természetesen ez a kívánatos jövő, azonban azt be kell vallani, hogy egy ilyen rendszer már a Magyarországon tapasztalható inflációs viszonyok miatt is módfelett kockázatos, és nincs is állami garancia a tényleges reálkamatra, az akármilyen okból elvesző hozamra, kizárólag a befizetett tőke visszafizetését garantálja az állam, amely tőke azonban hihetetlen gyorsan értéktelenedik el.

Krizismenedzsment vagy válságmenedzsment címszóval az egyetemi tanulmányok során mindenestre igen fontosnak tartjuk az érintettek érdekebevonását, érdekeltté tételét a válság megoldásában. Így például az egyik legkritikusabb pont, a társadalombiztosítás válsága aligha oldható meg jól az itt felvázolt módszerekkel⁴. Nagyon helytelen dolog szakmai vitának beállítani azt, ami valójában különböző érdekek megjelenése.

A társadalombiztosítás reformja kérdésében, amely már csak hordereje miatt is az államháztartási reform kulcsa, számomra érthetetlen a kormányzati magatartás. Miért nem kooperál hatékonyabban a TB önkormányzatokkal, mondván, a sarokpontok adottak – sőt, lényegében egy sarokpont adott, hogy a társadalombiztosítás rendszerének biztosítási elven önfinszírozónak kell lennie – az ehhez szükséges számításokat és garanciákat tegye le az asztalra a TB önkormányzat. Ehelyett társadalmi kalandorság az, ami történik, feleslegesen ijesztgetik az embereket egyébként rossz döntésekkel, amelyek ellentétesek a TB önkormányzatok elképzeléseivel, mint például a nyugdíjkorhatárnak a jelenlegi munkaerőpiaci helyzetben történő kapkodó felemelése⁵, miközben a valóságban a jelenlegi társadalmi-gazdasági helyzet és nem utolsósorban a kormányzati intézkedések következtében a nyugdíjkorhatár leszállításának lehetünk tanúi azáltal, hogy már az 1995-ben nyugdíjba mentek fele sem a normál életkorral járó nyugdíjba került, hanem munkaerőpiaci megfontolásokból lett nyugdíjas. (Az 1995-ben nyugdíjba mentek jelentős része rokkantsági, illetve korengedményes nyugdíjba vonult oly módon, hogy ezzel ötvenöt évről ötvenhárom évre csökkent a nyugdíjba vonulás átlagos ideje. Ez a tény önmagában is jelentős mértékben növeli a Nyugdíjönkormányzat finanszírozási feszültségeit.) Lehet persze tudatos választás, hogy a munkaerőpiaci feszült-

ségeket, a munkanélküliséget részben a nyugdíjrendszerre terheljük, ez azonban ellentétes az államháztartási reform elképzeléseivel és jó néhány esetben a józan számításokkal is.

Milyen elvi alapon lehet újrafogalmazni az állam szerepvállalását?

A szocializmus negyven éve alatt hazánkban kialakult jóléti államnak termelési oldalról nincsenek meg a feltételei. Ami azonban *célul kitűzhető*, az a *szociális piacgazdaság*, mégpedig annak tudatában, hogy ez a gazdaságszerveződési modell nemcsak humánusabb, mint a századforduló kapitalizmusa, de társadalmi teljesítményében hatékonyabb is. Konceptcionálisan kell tudatosítani azt, hogy az eddigi közvetlen állami szerepvállalás döntően közvetetté válik, a gazdaság élénkítése, az infrastruktúra fejlesztése, a gazdaságműködtetési feltételrendszer biztosítása válik közvetlen állami feladattá és kizárólag azoknak a segélyezése, akik más módon létfenn-tartásukat nem tudják biztosítani. Ez ügyben ma már egyre inkább polgárjogot nyer a rászorultsági elv, azonban ez is csak megfelelő társadalmisíttottság esetén működhet, ennek hiányában módfelett megalázó és méltatlan társadalmi helyzetek kialakulásához vezethet.

Új munka- és feladatmegosztás a különböző forrásokkal rendelkezők között

A bürokratikus koordináció helyébe mindinkább a piaci koordináció kell, hogy kerüljön. Meglehet ez jól hangzó alapelv, és az is előfordulhat, hogy több vonatkozásban hasonlóan üres, mint a koncepcióban felsorolt más „alapelvek”. Jó néhány ponton azonban közvetlenül és konkrétan is kifejthető, hogy mit jelent.

A szocialista termelési viszonyok egyik alapvető ellentmondása volt a fejlesztés, a termelés ágazati jellege és a szükségletek területi jellege közötti ellentmondás. (Ez tehát azt jelenti, hogy nem Dunapentelét vagy Százhalombattát fejlesztették, nem az ezen a településen vagy ebben a régióban lakó emberek életkörülményeit javították, hanem ez, ha mégis bekövetkezett, csak következmény volt, fejleszteni a vegyipart vagy az acélipart fejlesztették. A szükségletek azonban mindig a valahol lakó emberek szükségleteiként jelentek meg. Különösen feltűnővé, nyilvánvalóvá és kézzelfoghatóvá ez az ellentmondás Budapesten és környékén, a budapesti agglomerációban vált, ahol a fővárosban dolgozók

⁵ A témában járatos szakemberek közül aligha vitatja bárki is, hogy tizennégy-tizenöt év múlva a demográfiai helyzet oly kedvezőtlenül alakul, hogy a mai nyugdíjszisztéma finanszírozhatatlanná válik. A korcentrum felemelése tehát szükséges. Egyáltalán nem biztos azonban, hogy ennek oly gyorsasággal, rövid átállási idővel kell végbemennie, miként azt a jelenlegi kormányzati elképzelések tartalmazzák, miként az is erősen vitatható, hogy a korcentrum emelésének a törvényi kötelezés és velejáráó komoly büntetések lennének a hatékony eszközei, szemben például egy bonus-malus rendszerhez hasonlatos, a korábbival szemben a későbbi nyugdíjba menetetel preferáló megoldással.

munkahelyükön fizették a községfejlesztési hozzájárulást, de szükségleteik valamely környező településen jelentkeztek, ott lett volna szükségük útra, vízre és más fejlesztésekre.

Az Európában elfogadott fejlesztési célok és megoldások ezzel pontosan ellentétesek. Azt, hogy *minek a termelését kell fejleszteni, milyen termék vagy ágazat perspektivikus, a piac kell, hogy eldöntse, ez nem központi fejlesztési feladat.* Azt azonban, hogy a polgárok településükön felmerülő szükségleteit minél jobban elégítsék ki és ebben minél kisebbek legyenek a regionális eltérések, ezt különböző projektumokkal támogatja az Európai Közösség is.

Ezért az államháztartási reform valóban lényeges részét képezi *regionális, kistérségi és más együttműködések kialakítása valóban lényeges, ezt azonban nem bürokratikus koordinációval kell megvalósítani, hanem a fejlesztési források ilyen módon történő elosztásával.* Annak érdekében, hogy ez nem valamiféle új országos Távlati Településfejlesztési Konceptió legyen, az szükséges, hogy valóban társadalmiasítottan történjen a fejlesztési feladatok, régiók, irányok kijelölése. Ehhez ismereteim szerint megfelelő kezdeményt jelentenek a most szerveződő területfejlesztési tanácsok. Nem biztos, hogy valóban a megyei szint a leghatékonyabb szervezeti betagozódásuk, de ez ma már aligha módosítható.

Az államháztartási reformnak bár nem kulcskérdése, de igen jelentős költséggel járó része *négy koordinálatlan szervezet megfelelő koordinációjának kialakítása.* E szervezetek, a jelenleg megalakult *megyei gazdasági kamarák* mint a helyi gazdaság és a szakmai képzés szervezői, a *területfejlesztési tanácsok*, a *helyi vállalkozásfejlesztési központok* (MVA-hálózat), és a sok esetben megyei szinten is megszervezett *gazdasági érdekképviseletek.* Alighanem jelentős pazarlást jelent jelenleg tőkében, emberi erőforrásokban, berendezésekben egyaránt, hogy e négy szervezet között semmiféle koordináció, feladatmegosztás vagy egyéb kapcsolat nem áll fenn. A bürokratikus koordináció anakronisztikus és költséges mivoltáról korábban mondtak természetesen itt is igazak, nagyon nagy hiba volna rendeletekkel vagy más hasonló módon közelíteni egymáshoz ezeket a szervezeteket, ugyanakkor azonban a fejlesztési források olyan célszerű biztosítása, amely a koordinációt és az integrációt helyezi előtérbe, a jelenlegi széttagolt, sokszor konkurens működés helyett, bizonyára célravezető lenne.

A forrásátrendező hatásai

Társadalompolitikai döntések körében, miként erről már szóltam, nincs jó vagy rossz döntés, különböző értékrendek, illetve különböző ideológiák keretében vívják küzdelmüket különböző társadalmi csoportok. Minden döntés tehát valakinek jó, avagy valakinek rossz, s így nem arról kell gondoskodnia a döntéshozónak, hogy döntése „jó” legyen, hanem, hogy *ne járjon jelentősebb társadalmi csoportok tartós érdeksérelmével,* illetve a társadalmi béke radikális felborulásával. Meglehetősen veszélyes, de természetesen járható az az út, amelyet láthatóan jelenleg választott a vezetés. Ennek jegyében *a társadalmi feszültségeket oly módon csökkenti, hogy a szürkegazdaságban kínál túlélési alternatívákat.* Jó néhány európai ország tapasztalata bizonyítja azonban – lásd például az olasz példát –, hogy hasonló stratégia nehezen fordítható vissza, inkább csak még nehezebben kézmentartható folyamatokra vezet. Az pedig egyenesen életveszélyes, ha összerosódik két társadalmi csoport, a valóban radikálisan társadalomellenes maffia, illetve a feketegazdaság maffiasodó része, valamint az egyszerű túléléstechnikát követő „sumálkozó kisember”.

Az 1994-es választások egyik legfontosabb tapasztalata, hogy hihetetlenül fontos a társadalmi stílus. *El lehet fogadtatni emberekkel, hogy nehézségeket kell vállalniuk,* amit azonban nem lehet elfogadtatni, hogy adóforintjaikból több milliós keresetű bankvezetőket konszolidáljanak mindenféle felelősségrevonás nélkül. El lehet fogadtatni emberekkel, hogy szükséges az adóalap kiszélesítése, de nem lehet elfogadtatni, hogy ezzel egyidejűleg kivonják az adóalap alól a parlamenti képviselők jövedelmének számottevő részét. *Ez a stílus csakis a populista demagógiának kedvezhet.* Úgy gondolom, hogy a stílus fontosságának hangsúlyozása nem ellentétes a bevezetőben említett megállapítással, nevezetesen, hogy megítélésem szerint valódi államháztartási reform csakis egy növekedő, fejlődő gazdaság bázisán képzelhető el; amíg kizárólag a deficitek újraelosztásáról folyik a vita, addig érdemi előrelépés nem várható. Sőt, minden reform nélkül is gyakran vetődik fel a kérdés, hogy egyik vagy másik társadalmi csoport már nem vállalja tovább, elviselhetetlennek érzi visszaszorított helyzetét. Figyelmeztető előzele volt ennek az 1995 őszi végkielégítési hullám, ami azzal a veszéllyel járt, hogy egyidőben lépnek sztrájkba a pedagógusok, az

egészségügyiek, a közgyűjteményiek, de talán még a katonák és a rendőrök is. Aligha kérdéses, hogy e feszültségek valódi megoldása még előttünk van. Fölös és kezelhetetlen kieleződésük elkerülésére fontos a tárgyalás, az érdekegyeztetés.

Nincs alternatívája a munka világán belül és azon kívül a társadalmi érdekegyeztetésnek. Ezért kormányzati feladat többek között az érdekegyeztetésben részt vevő szervezetek munkafeltételeinek javítása is, azon alapelv tiszteletben tartása mellett természetesen, hogy érdekképvis-

leteket döntően tagjaiknak kell eltartaniuk. Ha erős partnerek képesek alkubéli kompromisszumra, úgy van remény, hogy a forrásátrendeződs társadalmi robbanás nélkül menjen végbe. Ellenkező esetben belekerülhetünk egy olyan hibás és költséges körbe, amikor a sztájkok letörése igényel jelentős társadalmi forrásokat, a gazdaság és a társadalom destabilizálódása mind alacsonyabb termelékenységű és termelési szinten reprodukálja az „egyensúlyt“, illetve valójában az egyensúly hiányát. Ezt mindenképpen el kell kerülni!

FELHÍVÁS

A Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Gazdaságtani (Management) szakosítású Ph. D. programjának negyedik évfolyama 1996. szeptemberében indul. A programon belül az alábbi specializációkat hirdetjük meg:

- Üzleti közgazdaságtan és vállalatgazdaságtan,
- Szervezet és vezetés,
- Viselkedési és döntési tudományok,
- Vállalati pénzügyek és számvitel,
- Marketing,
- A vállalati alapfolyamatok menedzsmentje,
- Környezetgazdaságtan és környezeti menedzsment,
- Vállalati tervezés és információs rendszerek.

A program szervezett oktatást és egyéni kutatást egyaránt magában foglal. A Ph. D. fokozatot minimum három, maximum öt év alatt lehet megszerezni – a programba történő felvétel időpontjától számítva.

A képzés részét képezi egy-egy féléves, külföldi egyetemen folytatott kutatómunka, illetve előadások látogatása.

A jelentkezés alapvető feltétele a legalább jó átlagú egyetemi diploma megléte, illetve – a jelen tanévben végző hallgatók esetében – a diploma bemutatása legkésőbb 1996. szeptember 1-ig. Az 1996. szeptemberében induló évfolyamra 15 főt veszünk fel – felvételi vizsga alapján. A felvételi tájékoztató és a jelentkezési lap az Egyetem Posztgraduális Karához tartozó Ph. D. programirodában vehető át Forgács Krisztinától.

(Cím: 1093 Budapest, Fővám tér 8. I. emelet 181. szoba.
Tel.: 215-4370)

Jelentkezési határidő: 1996. április 15.

A Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem
Gazdálkodástani Ph. D.
Program Szakbizottsága